

ВІДГУК

офіційного опонента

кандидата економічних наук, доцента Адамика Богдана Петровича

на дисертаційну роботу **Козій Наталії Сергіївни**

на тему: **«Стабілізація грошового обігу в Україні»**

представлену на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит

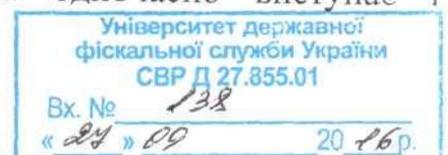
Детальний аналіз дисертації Козій Наталії Сергіївни на тему: «Стабілізація грошового обігу в Україні» дозволяє сформулювати наступні узагальнені висновки щодо актуальності, ступеня обґрунтованості основних наукових положень, висновків, рекомендацій, достовірності, наукової новизни, практичного значення, а також загальної оцінки роботи.

1.Актуальність теми дисертаційного дослідження

Головним завданням державної економічної політики є створення сприятливих умов для забезпечення стійкого економічного зростання з метою підвищення добробуту населення. Визначальну роль у реалізації цього завдання відіграє банківська система, яка через механізм грошово-кредитних відносин впливає на відтворювальні процеси в реальному секторі економіки.

Економічне зростання в Україні неможливе без якісних перетворень у грошово-кредитній сфері. Це потребує розроблення наукових засад удосконалення системи грошово-кредитних відносин, адекватних умовам глобального середовища та визначення напрямів підвищення ефективності функціонування банківської системи України.

Проблема забезпечення стабільності грошового обігу в Україні є однією з основних проблем стабілізації вітчизняної економіки, оскільки він є важливим фінансово-економічним процесом та одночасно виступає і результатом і умовою її функціонування.

Від обсягів, характеру та динаміки показників грошового обігу безпосередньо залежать ефективність економічного розвитку, збалансування попиту та пропозиції товарів і послуг, динаміка інфляційних процесів, рівень життя населення та соціальної стабільності в суспільстві. Зважаючи на те, що сучасній вітчизняній системі грошового обігу, як справедливо зазначає автор, властива значна кількість дисбалансів, які проявляються в різких коливаннях валютних курсів, викривленій структурі грошової пропозиції, значній частці доларизації та готівки, стагнації депозитно-кредитного ринку, надзвичайно важливим завданням постає необхідність виявлення глибинних причин, що зумовили зазначені проблеми, та розробка концептуальних підходів щодо їх вирішення. З огляду на це, тема дослідження є безперечно актуальною, має наукову та практичну значимість.

2.Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами

Дисертація є складовою досліджень, проведених згідно з темою кафедри фінансових ринків Національного університету державної податкової служби України «Регулювання фінансового ринку в умовах глобалізації» (номер державної реєстрації 0113U002844). Внесок автора полягає в обґрунтуванні рекомендацій щодо вдосконалення монетарних умов функціонування фінансового ринку.

3. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків, рекомендацій, сформульованих у дисертації

Ознайомлення з дисертаційною роботою Козій Наталії Сергіївни дозволяє зробити висновок, що аналізовані автором положення, а також отримані у результаті дослідження висновки і рекомендації, є науково обґрунтованими і достовірними.

Аргументованість, обґрунтованість і достовірність отриманих у дисертації висновків підтверджується використанням фундаментальних положень та категорій економічної науки, наукових розробок провідних вітчизняних та зарубіжних вчених з проблем стабілізації грошового обігу, що містяться у монографіях, спеціальній науковій літературі, матеріалах наукових і науково-практичних конференцій та семінарів. Обґрунтованість

та достовірність наукових результатів забезпечується коректністю виконаних досліджень та розрахунків, які ґрунтуються на матеріалах звітності Світового Банку, Європейського банку реконструкції та розвитку, Міжнародного валютного фонду, Євростату, Федеральної Резервної Системи, Національного банку України. Дисертантом було використано значний арсенал сучасних інструментів дослідження, а саме: методи аналізу й синтезу, систематизації та класифікації, порівняння, узагальнення, експертного оцінювання та метод сценаріїв.

Вивчення матеріалів першого розділу дисертації **«Теоретичні засади організації грошового обігу та його стабілізації»** показало, що автор цілком обґрунтовано розпочинає дослідження з ряду вихідних понять, зазначає правомірність використання для відображення безперервного руху грошей поняття «грошовий обіг», який є віддзеркаленням динамічної характеристики сутності грошей і зумовлений рухом суспільного відтворення у його чотирьох фазах, на кожній з яких гроші виконують певні функції. Саме рух грошей слугує джерелом прибутку суб'єктів економічної діяльності та є основою формування грошового капіталу, у тому числі позичкового, що формує основу для функціонування грошово-кредитного і валютного ринку.

Слід погодитися з думкою автора, що погіршення виконання грошима будь-якої із їх функцій тягне за собою відповідне розбалансування певної сфери грошового обігу та знижує ефективність виконання грошима інших функцій. Тому цілком вірною постає позиція автора, що головним завданням регулювання грошового обігу має бути забезпечення виконання грошима своїх функцій, що дозволить зберігати і нагромаджувати створену в суспільстві вартість, забезпечувати грошовими коштами потреби суб'єктів господарювання на всіх фазах суспільного відтворення, обслуговувати функціонування зовнішніх відносин. В свою чергу, виконання цих функцій залежить від стабільності грошового обігу, в основі якого лежить стабільність вартості грошової одиниці. Беручи за орієнтир регулювання грошового обігу досягнення певних цінових параметрів національної

грошової одиниці з метою стабілізації грошового обігу, можливо контролювати процес змін умовної вартості грошей.

Подібні теоретичні обґрунтування покладені в основу аналітичної частини другого розділу дисертаційного дослідження **«Стан і тенденції грошового обігу в Україні»**. Автором визначено низку факторів нестабільності грошового обігу, місце банківської системи у забезпеченні грошового обігу в економіці, активність кредитного каналу тощо, що дало можливість виявити дисбаланси грошового обігу, які знижують його керованість з уточненням на цій основі переліку індикаторів стабільності грошового обігу. При цьому дисертант цілком виправдано аналізує стан і тенденції грошового обігу у його готівковій та безготівковій формах.

На основі визначення глибинних причин розбалансування грошового обігу, а саме факторів попиту на гроші, фінансову лібералізацію та коливання цін на фінансові активи, у третьому розділі дисертаційної роботи **«Основні напрями стабілізації грошового обігу в Україні»**, автором окреслено напрями його стабілізації. Ці напрями ґрунтуються на узагальненні світового досвіду регулювання грошового обігу та знаходять відображення у розроблених концептуальних підходах до стабілізації грошового обігу в Україні в умовах кризи. Також уточнено етапи стабілізації грошового обігу та конкретизовано завдання кожного етапу.

Результатом проведеного дослідження стали пропозиції і рекомендації, ряд з яких відзначаються науковою новизною. Їх практична реалізація сприятиме підтриманню купівельної спроможності гривні, зниженню темпів інфляції та девальвації, активізації кредитування, повнішого задоволення потреб господарюючих суб'єктів у грошових коштах, що створить основу для відновлення позитивних темпів економічного зростання.

4. Достовірність і новизна наукових положень та висновків, сформульованих у дисертації

Ознайомлення зі змістом дисертації, автореферату та опублікованих автором праць дає підстави стверджувати, що найбільш суттєвими науковими результатами дослідження, отриманими особисто здобувачем є:

– удосконалення трактування змісту «стабілізація грошового обігу» як процесу застосування регулюючих заходів центрального банку, спрямованих на забезпечення відповідності вартісних і структурних параметрів грошової маси в обігу потребам збалансованого суспільного відтворення. На відміну від попередніх визначень акцентовано увагу на відтворювальному характері стабілізації грошового обігу, що дозволить забезпечити відповідність цілей монетарної політики та завдань економічного розвитку;

– доповнення класифікації методів та інструментів стабілізації грошового обігу за рахунок їх узгодження з характеристиками грошової маси в обігу, а саме за: 1) параметрами – структурні, спрямовані на коригування структури грошового обігу, та стабілізаційні (інструменти стиснення/розширення грошової маси; 2) формою (готівковий та безготівковий грошовий обіг); 3) суб'єктами та об'єктами (обіг готівкових і платіжно-розрахункових інструментів); 4) методом здійснення розрахунків (при використанні різних банківських рахунків і технологій); 5) видом платіжних інструментів; 6) рівнями – регулювання грошового ринку та процедур розрахунків (функціональне), 7) регулюванням платіжних механізмів і систем (організаційне), 8) регулювання діяльності інститутів і суб'єктів грошового і платіжного ринків (інституційне регулювання). Використання запропонованої класифікації формує наукову основу для системного застосування заходів, спрямованих на стабілізацію грошового обігу;

– визначено перелік загроз стабілізації грошового обігу за рахунок віднесення до них факторів коливань його швидкості в частині зростання частки високоліквідних активів (готівки і/або іноземної валюти), незбалансованої грошової емісії, поширення електронних грошей та платіжних інновацій, збільшення недовіри населення до національної валюти. Це стало підґрунтям розроблених рекомендацій щодо напрямів посилення впливу НБУ на грошовий обіг;

– розроблено концептуальні підходи до стабілізації грошового обігу, що ґрунтуються на використанні пруденційного підходу, спрямованого на

упередження виникнення циклічних дисбалансів грошового обігу, в частині вдосконалення структури грошової маси, послідовної дедоларизації й стимулювання безготівкових платежів, вдосконалення методів контролю за поширенням платіжних інновацій, зміцнення довіри населення. Врахування циклічності процесів розбалансування/стабілізації грошового обігу як складової суспільного відтворення надає можливість окреслити напрями стабілізації грошового обігу в умовах запровадження режиму гнучкого валютного курсу;

– визначено перелік індикаторів стабілізації грошового обігу та основні напрями його регулювання НБУ за рахунок врахування природи дисбалансів грошового обігу в Україні на основі аналізу його динаміки і структури, що сприятиме вдосконаленню монетарної політики НБУ;

– сформовано підходи до розкриття позитивного і негативного впливу на стабільність грошового обігу безготівкових платежів та електронних грошей, в основу яких покладено закономірності їх виникнення і поширення, що дозволило виявити загрози та сформувані рекомендації щодо посилення контролю центральних банків за безготівковим грошовим обігом;

– набули подальшого розвитку пропозиції щодо вдосконалення платіжної системи в частині впровадження світових стандартів, розробки нових платіжних інструментів, боротьби з кіберзлочинністю, створення Єдиної інформаційної бази банків, що сприятиме покращанню організації і стабілізації безготівкового грошового обігу;

– розроблено практичні рекомендації щодо послідовності політики дедоларизації в умовах переходу до гнучкого валютного курсу на основі сценарного підходу. Врахування існуючих проблем стабілізації грошового обігу в Україні, серед яких низький рівень керованості, невідповідність проміжних орієнтирів та інструментів монетарної політики режиму гнучкого валютного курсу, неузгодженість цілей стимулювання реального сектора економіки та фінансової стабілізації, дасть змогу визначити пріоритетні завдання початкового етапу дедоларизації.

Автором досягнуто поставлену мету та повністю виконано завдання дисертаційної роботи. Висновки та рекомендації відповідають її змісту і підтверджують глибину та методичну оригінальність проведених досліджень.

5. Теоретичне та практичне значення дисертаційної роботи

Теоретичне значення отриманих результатів полягає в тому, що робота, яка є одноосібно виконаною науковою працею, спрямована на розвиток теоретико-методологічних засад інструментарію регулювання грошового обігу, удосконалення методичних підходів щодо стабілізації грошового обігу в Україні.

Практичне значення одержаних результатів полягає у розробці рекомендацій, спрямованих на стабілізацію грошового обігу в Україні як основу відновлення позитивних темпів її економічного зростання. Окремі висновки та результати можуть бути використаними в практичній діяльності органів державного регулювання, що мають відповідні повноваження у сфері монетарного регулювання, науково-дослідних установ та організацій при розробці конкретних регуляторних заходів, спрямованих на стабілізацію грошового обігу.

Окремі результати дисертаційної роботи враховані у практичній діяльності Комітету Верховної Ради України з питань фінансової політики і банківської діяльності (довідка від 06.11.2015) та ПАТ «КРЕДІ АГРІКОЛЬ БАНК» (довідка №13738/1-183 від 03.11.2015).

Наукові та практичні рекомендації щодо вдосконалення подолання дисбалансів грошового обігу та напрямів його стабілізації використовуються при розробці навчально-методичної документації та викладанні дисциплін «Інвестиційний аналіз», «Страхування» та «Фінансова інфраструктура» кафедри фінансових ринків Національного університету Державної податкової служби України (довідка №3210/01-12 від 06.11.2015 р.).

6. Повнота викладення наукових результатів дисертації в опублікованих працях та авторефераті

Дисертантом за темою дисертації було опубліковано 15 наукових праць, у тому числі 7 статей, з них 6 – у наукових фахових виданнях, 1 – у міжнародному виданні, 7 матеріалів конференцій та участь у 1 колективній монографії. Загальний обсяг публікацій складає 5.0 ум.-друк. арк.

В опублікованих працях здобувача повною мірою розкрито сутність отриманих результатів та наукову новизну дослідження. Враховуючи те, що результати дослідження отримали позитивну оцінку на всеукраїнських та міжнародних конференціях, їх апробацію варто вважати достатньою.

Текст автореферату відображає основні положення, зміст, результати і висновки, здійснені Козій Н. С. у дисертаційному дослідженні, тобто зміст автореферату та основні положення дисертації є ідентичними, це дозволяє стверджувати, що за структурою та змістом він відповідає спеціальності 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит.

7. Структура та зміст дисертаційної роботи

Дисертаційна робота Козій Наталії Сергіївни складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг дисертації становить 245 сторінок. Основний зміст дисертації викладено на 202 сторінках друкованого тексту. Дисертація містить 13 таблиць (із них 2 таблиці займають 2 повні сторінки), 20 рисунків, 10 додатків, розміщених на 20 сторінках. Список використаних джерел налічує 195 найменувань і розміщений на 21 сторінці.

Логіка дослідження підпорядкована поставленій меті та завданням, визначає структуру роботи. Структура дисертаційної роботи узгоджується з назвою, метою та завданнями дослідження, її оформлення відповідає чинним вимогам, наукові положення викладено конкретно, логічно, висновки і рекомендації ґрунтуються на результатах авторських досліджень проблеми.

8. Дискусійні положення та зауваження до роботи

Підкреслюючи важливість проведення даного дослідження, відзначаючи його позитивні сторони й оригінальний підхід до вирішення

поставлених у роботі проблем, вважаю за необхідне зупинитись на окремих суперечливих та дискусійних моментах, що потребують додаткової аргументації, а саме:

1. В підрозділі 1.1. дисертації не повною мірою досліджено функції грошей, хоча це задекларовано його назвою.

2. У підрозділі 2.1. автору доцільно було б більше уваги приділити впливу дефіциту бюджету та джерел його покриття на стабільність грошового обігу, що лежить в площині взаємодії фіскальної та монетарної політик.

3. У таблиці 2.2 (с. 83-84) автор, аналізуючи індикатори стабільності грошового обігу в Україні за останні роки, наводить дані щодо темпу приросту депозитів у банківській системі України у 2014-2015 рр. лише в гривневому еквіваленті, що спотворює реальні результати приросту/вилучення депозитів з банківської системи України. Доцільно було б наводити дані окремо за депозитами в гривні і окремо за депозитами в іноземній валюті.

4. Окремі місця у підрозділі 2.2. мають переважно описовий характер, хоча відповідно до назви він мав містити оцінку ефективності функціонування міжнародних і національних платіжних систем, в тому числі і карткових, яку доцільно було б здійснити за статистикою НБУ у розрізі кількості трансакцій та їх сумарному вимірі.

5. У підрозділі 1.3. дисертант в результаті аналізу зарубіжного досвіду стабілізації грошового обігу досить аргументовано узагальнює специфічні риси цього процесу в країнах з різним рівнем економічного розвитку. На підставі цього зроблено висновок щодо необхідності використання в Україні накопиченого зарубіжного досвіду та посилення ролі НБУ в забезпеченні стабільності грошового обігу. Проте, автор не конкретизує форми та методи такої стабілізації у підрозділі 3.1.

Втім, висловлені зауваження не ставлять під сумнів отримані наукові результати та не позначаються на загальній високій оцінці дисертаційної роботи.

9. Загальний висновок

Дисертаційній роботі Козій Наталії Сергіївни на тему «Стабілізація грошового обігу в Україні» притаманна значна актуальність, наукова новизна та практична цінність. Робота написана грамотно, виконана здобувачем самостійно і має завершений характер.

Результати дослідження достовірні, повною мірою обґрунтовані, а також мають практичне спрямування. Зміст дисертаційної роботи викладений логічно та послідовно. Дослідження проведені на професійному рівні. Опубліковані здобувачем наукові статті у фахових виданнях, а також матеріали науково-практичних конференцій достатньо відображають наукову новизну, одержану в результаті проведених досліджень. Зміст автореферату ідентичний основним положенням, висновкам і пропозиціям, висвітленим у дисертаційній роботі.

За змістом, науково-прикладною сутністю і оформленням робота відповідає вимогам щодо кандидатських дисертацій, а саме пп. 9, 11, 12, 13, 14 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567 (зі змінами від 19 серпня 2015 року № 656), що висуваються до кандидатських дисертацій, та паспорту спеціальності, а її автор – Козій Наталія Сергіївна – заслуговує присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит.

Офіційний опонент:

кандидат економічних наук, доцент,
декан факультету банківського бізнесу
Тернопільського національного
економічного університету МОН України

Адамик Б.П.

